

Бортник Ольга Юріївна,
доктор філософії з права,
суддя Господарського суду Львівської області

СУДОВИЙ НАКАЗ ЯК ПРЕЮДИЦІЙНИЙ ФАКТ У ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. Доповідь присвячено дослідженню наявності у судового наказу такої ознаки, як преюдиційність. Зазначено, що, відповідно до положень ГПК України, чітко не впливає, що у судового наказу є така ознака. Однак на практиці ця проблема постає.

Правовий інститут преюдиції, його суть, значення, поняття, характерні риси, види, класифікації тощо ґрунтовно досліджували у сучасній правовій науці як науковці ¹, так і практичні працівники, висновки яких відображено в судових рішеннях ².

17

¹ Пільков К. Умови обов'язковості для господарського суду фактів, встановлених в іншій справі. *Господарське право і процес*. 2019. Вип. 11/2019. С. 106–116. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2019/11/18.pdf>; Павлова М. Класифікація видів преюдиції як інструмент визначення її суті. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. Вип. 7. С. 133–137. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2016/07/23.pdf>; Шилін Д. В. Класифікація преюдицій. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. С. 192–195. URL: <http://www.apdr.in.ua/v44/36.pdf>; Ляшенко Р. Д. Загальна характеристика та властивості преюдиції як засобу судової аргументації. *Часопис Київського університету права*. 2012. Вип. 3. С. 22–25. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/4318/1/KUP_2012_3_22-25.pdf.

² Постанова Верховного Суду від 02.11.2022 р. у справі № 140/6115/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107090543>; Постанова КЦС Верховного Суду від 17.12.2019 р. по справі № 641/1793/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86400808>

Нещодавно у господарському-процесуальному праві з'явився такий новий правовий інститут, як наказне провадження (статті 147–160 ГПК України³).

За наслідками наказного провадження господарський суд видає судовий наказ або постановляє ухвалу про відмову у виданні судового наказу. Чи має судовий наказ преюдиційне значення та чи може суд на підставі судового наказу вважати встановленими обставини, які належать до предмета доказування у іншій справі?

Питання преюдиції у ГПК України врегульовано нормами статті 75. Згідно з приписами частин 4 і 6 цієї правової норми обставини, встановлені рішенням суду в господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді іншої справи, у якій беруть участь ті самі особи або особа, стосовно якої встановлено ці обставини, якщо інше не встановлено законом.

18

Обвинувальний вирок суду в кримінальному провадженні або постанова суду, якою особу притягнуто до адміністративної відповідальності у справі про адміністративне правопорушення, які набрали законної сили, є обов'язковими для господарського суду, що розглядає справу про правові наслідки дій чи бездіяльності особи, стосовно якої ухвалений вирок або постанова суду, лише в питанні, чи мали місце ці дії (бездіяльність) та чи вчинені вони цією особою.

Згідно з частиною 1 статті 232 ГПК України судовими рішеннями є: 1) ухвали; 2) рішення; 3) постанови; 4) судові накази.

(дата звернення: 12.09.2025); Постанова Верховного Суду (Велика Палата) від 03.07.2018 р. у справі № 917/1345/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75215615>.

³ Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII ВВР. 2017. № 48. Ст. 436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.

Наведене свідчить про те, що преюдиційним фактом, зважаючи на приписи статті 75 ГПК України, є лише такий вид судових рішень, як рішення суду, в окремих випадках обвинувальний вирок суду в кримінальному провадженні або постанова, якою особу притягнуто до адміністративної відповідальності.

З огляду на те, що суди апеляційної та касаційної інстанцій згідно з пунктом 2 частини 1 статті 275 та пунктом 3 статті 308 ГПК України наділені повноваженнями скасувати судові рішення повністю або частково і ухвалити нове рішення у відповідній частині або змінити рішення, вважаємо, що постанови суду апеляційної та касаційної інстанцій у таких випадках теж є преюдиційними фактами. Згаданими постановами оформляється нове рішення, ухвалене судом або змінюється рішення суду першої інстанції.

Про процесуальну преюдицію ухвал суду, на нашу думку, йдеться у пунктах 2, 3 і 4 (коли суд відмовив у виданні виконавчого документа) частини 1 статті 175, пункті 3 частини 1 статті 231 ГПК України та ін.

Проте, чи є преюдиційним фактом таке судові рішення, як судовий наказ, чи є це судові рішення обов'язковим для господарського суду, що розглядає справу, щодо яких, встановлених у ньому, обставин?

Це питання час від часу постає у судовій практиці у випадках, коли позивачі звертаються до суду з позовними вимогами про стягнення пені, інфляційних нарахувань і трьох процентів річних уже після видання судового наказу про стягнення заборгованості за письмовим договором. Проте з якихось причин такі позивачі не вважають за потрібне долучати до позову письмовий договір, на підставі якого виникло господарське зобов'язання, і не посилаються на договір як на підставу виникнення грошового зобов'язання. У таких випадках позивачі посилаються на ту обставину, що наявність заборгованості за догово-

ром встановлено виданим господарським судом судовим наказом.

Чи є обґрунтованими такі аргументи сторони? Адже згідно з правовою нормою, яку закріплено у частині 5 статті 11 ЦК України, цивільні права та обов'язки можуть виникати лише з рішення суду, а не з судового рішення, яким є судовий наказ, і лише у випадках, якщо це встановлено актами цивільного законодавства.

20 Згідно з пунктом 7 частини 1 статті 155 ГПК України у судовому наказі має бути зазначено повідомлення про те, що під час розгляду вимог у порядку наказного провадження та видання судового наказу суд не розглядає обґрунтованість заявлених стягувачем вимог по суті. Крім цього, у судовому наказі з огляду на приписи статті 155 ГПК України не зазначають момент виникнення у заявника права вимоги, передбаченої статтею 148 ГПК України, строк виконання господарського зобов'язання, розмір зобов'язання на момент виникнення, розмір встановленої договором неустойки. Вказане унеможлиблює перевірку судом лише на підставі зазначеної у судовому наказі суми грошових коштів, що підлягають стягненню (пункт 4 частини 1 статті 150 ГПК України), неустойки, інфляційних і трьох процентів річних. Про ці обставини не йдеться у судовому наказі. Вони не встановлюються судом при виданні такого наказу, оскільки суд, справді, не розглядає обґрунтованість заявлених стягувачем вимог по суті.

Тому, у випадках, коли суб'єкти господарювання після видання судового наказу звертаються в рамках позовного провадження до суду з вимогами про стягнення з боржників решти належної їм до виплати суми неустойки, інфляційних і трьох процентів річних, їм доцільно при цьому посилатись на момент виникнення такого грошового зобов'язання, що встановлений договором, а також долучати до позову сам письмовий договір.

При виданні судового наказу суди, згідно з нормами статей 148 і 152 ГПК України, встановлюють, на підставі якого саме договору, укладеного у письмовій формі (у тому числі електронній), виникло грошове зобов'язання, факт наявності права грошової вимоги, а також той факт, що з моменту виникнення грошової вимоги не минув строк позовної давності.

Для господарського суду, який розглядає в порядку позовного провадження справу про стягнення з боржника заборгованості, неустойки, інфляційних і трьох процентів річних за наступні періоди, судовий наказ, що набрав законної сили (заявником і боржником за яким є сторони у справі), міг би бути обов'язковим у наведених вище питаннях.

Зокрема, судовий наказ, який набрав законної сили, міг би бути обов'язковим, наприклад, у питаннях встановлення факту існування на момент видання судового наказу грошового зобов'язання боржника перед заявником, факту його виникнення на підставі договору, укладеного у письмовій формі (у тому числі електронній), розміру грошових вимог, щодо яких уже існує судове рішення про їх задоволення, а також того факту, що щодо вимоги про стягнення грошових коштів, які підлягають стягненню за судовим наказом, на момент звернення заявника із заявою про видання судового наказу, не минув строк позовної давності. Якщо виходити з судження, «що преюдиційність судового рішення є характеристикою його обов'язковості, а обидві ці ознаки можуть стосуватися тільки того судового акта, що набрав законної сили»⁴, то судовий наказ згідно зі статтею 159 ГПК України набирає

21

⁴ Гудима М. М., Рудько Д. І. Преюдиційність судових актів як інститут цивільного процесуального права. *Право і суспільство*. 2017. № 5 (2). С. 52–56. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/5_2017/part_2/14.pdf.

законної сили та підлягає примусовому виконанню на підставі пункту 1-1 частини 1 статті 3 Закону України «Про виконавче провадження»⁵. За таких обставин, це судове рішення має ознаку преюдиційності. Проте така преюдиційність стосується вичерпного переліку обставин. Однак для цього, на нашу думку, необхідно внести відповідні зміни до ГПК України.

⁵ Закон України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.